

УДК 330.341.1

EFFICIENCY INTEGRATED STRUCTURES IN THE AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION

O. Petukhova

National University of Food Technologies

Key words:

Effect
Efficiency
Integrated structures
Agriculture
Innovation activities

Article history:

Received 15.07.2013
Received in revised form
22.09.2013
Accepted 08.10.2013

Corresponding author:

O. Petukhova

E-mail:

ompetukhova@bigmir.net

ABSTRACT

Substantiated the synergistic nature of the effect of integration interaction of economic agents. Investigated the effects of different types of integration interaction and the main types of efficiency of the integrated structures of agriculture of Ukraine in a globalized economy. Identified and summarized the factors affecting the operation of integrated structures on the basis of which defines the main directions of improving the efficiency of the integrated structures in agriculture.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР В АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

О.М. Петухова

Національний університет харчових технологій

У статті обґрунтовано синергетичний характер ефекту інтеграційної взаємодії економічних суб'єктів. Досліджено різноманітні види ефектів інтеграційної взаємодії та визначено основні види ефективності функціонування інтегрованих структур агропромислового комплексу України в умовах глобалізації економіки. Виявлено й узагальнено фактори, що впливають на діяльність інтегрованих структур, на основі чого визначено основні напрями підвищення ефективності функціонування інтегрованих структур в агропромисловому комплексі.

Ключові слова: *ефект, ефективність, інтегровані структури, агропромисловий комплекс, інноваційна діяльність.*

Загальна тенденція еволюції ринкових економічних систем свідчить, що розвиток економіки відбувається шляхом пошуку адекватних відповідей на глобалізаційні виклики. Одним із ключових питань прогресивних змін у діяльності економічних суб'єктів в сучасних умовах зміцнення ринкових відносин виступають процеси інтеграційної взаємодії.

Економічна доцільність здійснення інтеграції визначається одержаними перевагами, які отримує кожний з учасників інтеграційного об'єднання. Синергетичний ефект інтеграції проявляється у розширенні та поглибленні виробничо-технологічних зв'язків між учасниками, об'єднанні капіталів, спільному використанні ресурсів, технологічній і транзакційній економії, розширенні ринків збуту, зростанні конкурентоспроможності, знятті взаємних бар'єрів і створенні сприятливих умов для здійснення економічної діяльності.

Це вимагає проведення досліджень з вивчення проблем, що виникають у процесі функціонування інтегрованих структур агропромислового комплексу в мінливих умовах зовнішнього середовища під впливом суперечностей елементів ринкових відносин з державним регулюванням та усталеними адміністративними методами управління.

Перед будь-яким підприємством постає необхідність підвищення ефективності діяльності та забезпечення стійкого економічного розвитку з урахуванням галузевих особливостей і факторів зовнішнього середовища, які об'єднують податкову, соціально-культурну, фінансово-кредитну, інвестиційну, інформаційну, правову та інші складові. В сучасних умовах ефективність розвитку агропромислового комплексу залежить від рівня інтеграції та корпоративного управління на його підприємствах, що вимагає дослідження проблем функціонування й розвитку відповідних інтегрованих структур.

Дослідженню організаційно-економічних проблем підвищення ефективності функціонування інтегрованих структур присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у розробку даної проблеми зробили І. Ансофф [1], А. Арсланов [2], Т. Багрій [3], І. Буробкін [4], С. Гальперін [5], С. Додінова [6], С. Жемчужников [7], М. Зайнулліна [8], В. Клейнер [9], М. Малік [10], В. Марченко [11], Т. Мостенська [12], Ю. Нестерчук [13], О. Сибірська [14], Н. Скопенко [15], Е. Шеметов [16], В.М. Яценко [17] та інші.

Разом із тим, системні дослідження в галузі теорії й методології підвищення ефективності інтегрованих структур в АПК залишаються недостатньо розробленими. Більшість науковців, наголошуючи на важливості отримання ефекту від інтеграційної взаємодії економічних суб'єктів, обмежуються дослідженням лише окремих проявів такої ефективності. Водночас наслідки формування інтегрованих структур характеризуються широким діапазоном проявів різноманітного роду ефектів інтеграційної взаємодії, що вимагає поглибленого дослідження зазначеного питання.

Метою даного дослідження є узагальнення й розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій, що сприяють підвищенню ефективності функціонування та розвитку інтегрованих структур в АПК.

Необхідність переорієнтації національної економіки на інноваційну модель розвитку пред'являє нові вимоги до змісту, організації, форм і методів управління економічним розвитком підприємств. Протягом останнього часу спостерігається позитивна динаміка формування нових організаційно-економічних форм співробітництва у сфері агропромислового комплексу, що характеризуються тенденцією концентрації капіталу, розширенням сфер діяльності, використанням інноваційних технологій. З цієї точки зору особливого значення набуває питання створення інтегрованих структур, головною метою яких є

об'єднання матеріальних і нематеріальних активів, ресурсного потенціалу сільськогосподарських виробників та виробничого потенціалу переробних підприємств з метою підвищення ефективності їх діяльності, зростання конкурентоспроможності виробництва, прискорення інноваційних процесів.

Інтеграція як явище в економічних відносинах має різноманітні форми свого втілення. Більшість науковців виділяють вертикальну, горизонтальну та змішану форми інтеграції.

Вертикальна інтеграція може бути прямою (вгору) й зворотною (вниз), передбачає розширення сфери діяльності підприємства за рахунок об'єднання необхідних елементів виробничого циклу всередині інтегрованої структури. Для підприємств харчової промисловості вертикальна інтеграція відбувається, як правило, у напрямку сировинного забезпечення (вниз) та/або у бік налагодження ефективної системи збуту продукції (вгору). При цьому, поряд із забезпеченням гарантованих умов поставки сировини і збуту продукції, відбувається підвищення рівня завантаження виробничих потужностей, компенсація ризиків бізнесу, зменшення витрат на випуск одиниці продукції, підвищення технологічного рівня виробництва тощо.

Горизонтальна інтеграція — це об'єднання підприємств шляхом налагодження тісної взаємодії між ними «по горизонталі», з урахуванням спільної діяльності підприємств, що випускають однорідну продукцію й застосовують подібні технології. Передбачає придбання або захоплення підприємством (організацією) основних конкурентів або компаній, що функціонують на схожій стадії виробництва, але можуть володіти різними сегментами ринку.

Змішана інтеграція передбачає поєднання елементів вертикальної та горизонтальної інтеграції.

Слід зазначити, що деякі сучасні вчені виділяють й інші форми інтеграції.

Економічна інтеграція в Україні відбувається шляхом об'єднання як юридично самостійних осіб, так і госпрозрахункових виробничо-господарських комплексів, що виступають у формі структурних підрозділів у рамках однієї юридичної особи. Таким чином, інтеграційні об'єднання створюються як зі збереженням юридичної та господарської самостійності суб'єктів господарської діяльності, так і без збереження юридичної й господарської самостійності суб'єктів господарської діяльності.

У нинішніх умовах в Україні набули поширення вертикально-інтегровані об'єднання, горизонтально-інтегровані структури та конгломератно-диверсифіковані компанії. Серед вертикально-інтегрованих об'єднань слід відзначити такі компанії, як KERNEL, Миронівський хлібопродукт, Ukrlandfarming, Астарта-Київ, Sintal Agriculture, Агропродінвест, Мілкіленд-Україна та інші. Серед найбільших горизонтально-інтегрованих структур: HarvEast Holding, Agroton Public Limited, Індустріальна молочна компанія, Мрія Агрохолдинг, Нібулон, KSG Agro S.A., «Агротрейд» та інші. Конгломератно-диверсифікованими компаніями є HarvEast Holding, «Укрпромінвест», Індустріальний союз Донбасу, Група «ТАС» та інші. Різноманітність форм інтеграційних об'єднань пов'язана з різними цілями, завданнями й особливостями формування структури інтеграційних утворень.

У процесі функціонування інтегровані структури агропромислового комплексу відчувають вплив різних факторів економічного, соціально-культурного, організаційного, правового, психологічного характеру, які повинні відповідати як зовнішнім, так і внутрішнім умовам ефективного функціонування й розвитку підприємств, що входять до об'єднання. Саме формування інтегрованої структури є основним чинником підвищення ефективності агропромислових об'єднань, що входять до її складу, за рахунок концентрації ресурсів усіх видів і збільшення потужності організації.

Інтегровані структури в АПК є складними соціально-економічними системами, які складаються з величезної кількості елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, утворюючи певну цілісність. Такі структури розвиваються залежно від співвідношення екстенсивних та інтенсивних факторів виробництва, спеціалізації, технологій, особливостей кооперування, пропорційності елементів складових системи, сукупності застосовуваних ресурсів, оборотних коштів, контингенту працівників тощо. Ефективність функціонування таких складних систем необхідно характеризувати з позиції оцінювання прояву ефектів інтеграції у різних сферах. Отже, при дослідженні ефективності діяльності інтегрованих структур слід розглядати всі потенційні види ефектів, які можуть бути отримані за рахунок інтеграційної взаємодії. Основні сфери прояву ефективності інтеграційної взаємодії наведено на рис. 1.

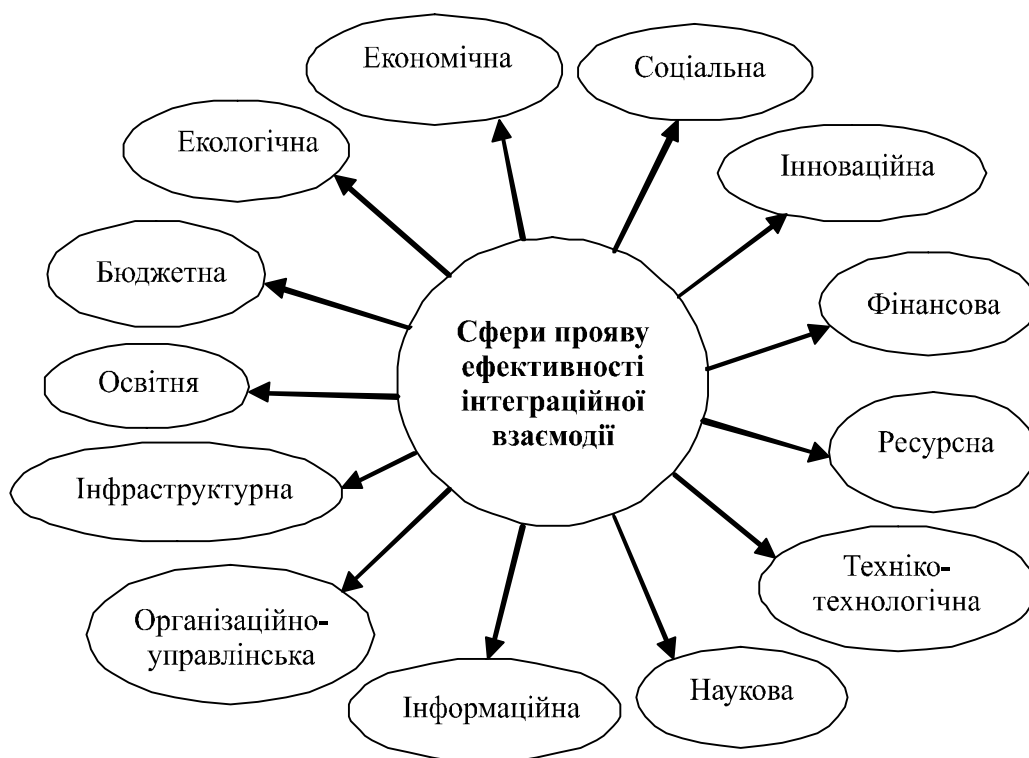

Рис. 1. Сфери прояву ефективності інтеграційної взаємодії

Відповідно до одержуваних ефектів можна вести мову про різноманітні види ефективності інтеграційної взаємодії. Так, фінансовий ефект досягається за рахунок акумуляції тимчасово вільних коштів економічних суб'єктів та їх інвестування; підвищення прибутковості діяльності; залучення інвестицій у розвиток

фермерських господарств і підприємств харчової промисловості; оптимізації розподілу грошових потоків між учасниками інтегрованого об'єднання.

Соціальний ефект проявляється через створення нових робочих місць, задоволення попиту на харчові продукти, підвищення рівня зайнятості населення, підвищення заробітної плати і доходів.

Організаційно-управлінський ефект виражається в удосконаленні комунікацій та обміну інформацією; зниженні адміністративних бар'єрів; ефективності просування продукції. Функціонування інтегрованих структур позитивно впливає на розвиток і покращення інфраструктури, насамперед логістичної. Комунікаційний механізм забезпечує формування спільного інформаційного простору для забезпечення ефективних комунікацій та обміну інформацією.

В інтегрованих структурах спостерігається прискорення виробництва нових видів продукції, дифузія інновацій, технічне переозброєння, впровадження новітніх техніки і технологій, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Екологічним наслідком процесів інтеграції є можливість комплексного використання відходів виробництва й переробки їх у новий продукт, впровадження енергозберігаючих технологій, покращення стану навколишнього середовища і якості життя людей.

Загалом, ефективність діяльності інтегрованих структур визначається наслідками інтеграції, перевищенням вартісної оцінки результатів над вартісною оцінкою сукупних витрат ресурсів та, як правило, через підвищення рівня використання виробничих потужностей, зростання фондівіддачі та продуктивності праці, прискорення обороту оборотних засобів, що зумовлює ефект у суміжних галузях і сферах та національному господарстві в цілому.

Принциповою ідеєю успіху інтеграції є оптимальне використання виробничого і фінансового потенціалу всіх учасників інтегрованого об'єднання.

З урахуванням зазначених сфер прояву ефективності інтеграційної взаємодії можна сформулювати основні напрями підвищення ефективності діяльності інтегрованих структур в АПК, серед яких: підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств інтегрованої структури на основі активізації інноваційної та маркетингової діяльності; освоєння нових територіальних ринків через взаємодію з економічними суб'єктами в суміжних галузях та інших регіонах; удосконалення координації роботи підприємств, що входять в інтегровану структуру; удосконалення організації й технології управління агропромисловим виробництвом.

Висновки

У сучасних економічних умовах поглиблення інтеграційної взаємодії є одним із найбільш актуальних напрямів стратегічного розвитку підприємств. Ефективність діяльності інтегрованих структур в АПК пов'язана з багатьма факторами і проблемами їх функціонування. Реструктуризація підприємств, формування і функціонування інтегрованих структур в АПК стикається з недостатнім правовим регулюванням їх діяльності, необхідністю підвищення ефективності використання інвестицій і ресурсного потенціалу підприємств та організацій, що входять до складу об'єднань, складністю корпоративного управління. Водночас інтегровані структури показують кращу результативність порівняно із середніми і малими підприємствами.

На сучасному етапі реформування агропромислового комплексу розвиток його інтегрованих структур повинен супроводжуватися економічним ефектом, який проявляється у найрізноманітніших сферах. Оцінюючи ефективність діяльності інтегрованої структури в АПК, необхідно розглядати її як складну систему, стан і підвищення ефективності функціонування якої можна описати тільки за допомогою безлічі взаємопов'язаних параметрів, що проявляються у найрізноманітніших сферах.

У цілому підвищення ефективності діяльності інтегрованих структур в АПК сприятиме створенню умов для сталого розвитку не лише економічних суб'єктів — учасників інтеграції, але й усього агропромислового комплексу та економіки країни в цілому.

Література

1. *Ансофф И.* Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф / СПб.: Питер, 1999. — 416 с.
2. *Арсланов А.В.* Формирование эффективной системы управления интеграционным объединением / А.В. Арсланов // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. — 2010. — № 1 (9). — С.102 — 108.
3. *Багрій Т.В.* Розвиток нових інтегрованих формувань у відродженні цукробурякового виробництва в Україні [Текст] / Т.В. Багрій // Економіка АПК. — 2009. — № 4. — С. 29—31.
4. *Буробкин И.Н.* Экономические отношения в системе агропромышленной интеграции / И.Н. Буробкин // Экономика сельского хозяйства и перерабатывающих предприятий. — 2004. — № 1. — С. 28.
5. *Гальперин С.Б.* Экономическое обоснование и оценка эффективности проектов создания корпоративных структур [Текст] / С.Б. Гальперин, М.В. Дроднева, Ю.В. Мишин, Е.В. Пухова; под ред. д.э.н. С.Б. Гальперина. — М.: «Издательский дом «Новый Век». Институт микроэкономики, 2001. — 56 с.
6. *Додонова С.В.* Интеграционные объединения экономических субъектов / С.В. Додонова // Вестник Финансовой академии. — 2003. — № 1(250).
7. *Жемчужников С.И.* Современные мировые тенденции процессов формирования интегрированных структур / С.И. Жемчужников // Интегрированные структуры Вестник Орел ГИЭТ, 2010. — № 4 (14). — 135 с.
8. *Зайнуллина М.Р.* Сущность и роль горизонтальной интеграции в рыночной экономике // Вестник ТИСБИ. — 2005. — № 4.
9. *Клейнер В.* Корпоративное управление и эффективность деятельности компаний [Текст] / В. Клейнер // Вопросы экономики. — 2008. — № 10. — С. 32—49.
10. *Малік М.Й.* Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК [Текст] / М.Й. Малік, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. — 2010. — № 3. — С. 3—8.
11. *Марченко В.М.* Самоорганізація злиття та поглинання: умови та потенціал: Монографія / В.М. Марченко. — К.: НУХТ, 2011. — 357 с.
12. *Мостенська Т.Л.* Корпоративне управління: Підручник. / Т. Л. Мостенська, В.О. Новак, М.Г. Луцький, Ю.Г. Симоненко, Ю.В. Піча — К.: Каравела, 2008 — 384 с.
13. *Нестерчук Ю.О.* Інтеграційні процеси в аграрно-промисловому виробництві: монографія / Ю.О. Нестерчук. — Умань: Видавець “Сочінський”, 2009. — 372 с.

14. Сибирская Е.В. Стратегия развития интеграции в промышленности [Текст] / Е.В. Сибирская, Ю.П. Соболева // Региональная экономика: теория и практика. — 2008. — № 1 (58). — С. 19—26.

15. Скопенко Н.С. Вертикальна інтеграція як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості / Н. С. Скопенко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: Збірник наукових праць: Випуск 31. — К.: НАУ, 2011. — С. 170-178.

16. Шеметов Е.А. Оценка эффективности формирования интегрированных структур / Е. А. Шеметов, Е. Н. Ветрова // Экономические науки — № 3(88) — 2012. — С. 7—14.

17. Яценко В. М. Формування і розвиток агропромислової інтеграції в Україні / В. М. Яценко // Економіка АПК. — 2004. — № 1. — С. 54—60.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНТЕГРИРОВАННЫХ СТРУКТУР В АГРАРНО-ПРОМЫШЛЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

О.М. Петухова

Национальный университет пищевых технологий

В статье обоснованно синергетический характер эффекта интеграционного взаимодействия экономических субъектов. Исследованы виды эффектов интеграционного взаимодействия и определены основные виды эффективности функционирования интегрированных структур агропромышленного комплекса Украины в условиях глобализации экономики. Выявлены и обобщены факторы, влияющие на деятельность интегрированных структур, на основе чего определены основные направления повышения эффективности функционирования интегрированных структур в агропромышленном комплексе.

Ключевые слова: эффект, эффективность, интегрированные структуры, агропромышленный комплекс, инновационная деятельность.